

Марија Живадиновић
Димитрије Дугалић
Илустрације
Мирјана Драгић-Лехнер

КАД САМ БИО МАЛИ

Информатика а.д.
Београд, 2023.

Фотографија с насловне стране Позоришни трг 1930. године, са сајта Палуба
<https://www.paluba.info/smf/index.php?topic=3836.60> на страни 5

ПРЕДГОВОР

Ружин пупољак

Књизи разговора Марије Живадиновић и Димитрија Дугалића са људима различитих професија, вокација, животних путева и судбина заједничке су теме детињство, улажење у свет одраслих, одрастање с једне, а урбани бокор Београда, његова нарочитост и животворност, са друге стране. Две повезане теме, које се узајамно хране и мотивишу, раскривају чаробни свет снова и недосањане имагинације или, можда, саму магичну формулу живота, понекад садржану у једној речи, у једној јединој визији из детињства, која се стално враћа и постаје опсесија.

Један од саговорника у овој књизи, наш познати сликар, писац и филмски редитељ Мића Поповић, личност доиста визионарна и фасцинантна по којој ће се и памтити наше време, подсећа нас на једну такву опсесију: „Сећате ли се филма *Грађанин Кејн*? Свако од нас чезне за неким изгубљеним парчетом детињства. Чезне и пати неутешно.”

За чиме је то чезнуо Орсон Велс као Чарлс Фостер Кејн у вероватно најбољем филму свих времена *Грађанин Кејн* (1941)?

То су дечје санке на којима је божићним словима исписано „Rosebud” – „Ружин пупољак” – магични лајтмотив његовог трауматичног детињства, које је милионер-чудак, тлачитељ и жртва својих ближњих, чудовиште и анђео, добио на поклон у кошмару једне снежне ноћи, кад је био сасвим ... сасвим мали. Током целог овог филма, сложеног од гранитних блокова свести, подсвести и савести „Кејну-Велсу” се привиђају ове дечје саонице које га носе његовим кошмарним искуством, стазама чудним и недокучивим. На прагу саме смрти чека га опет та кристална кугла са усковитланим снегом и крупни план усана, које изговарају само једну једину реч: *Rosebud*.

Изгубљено парче детињства нашег великог сликара? Магична формула? Тајна света? Али, велики опсенар Велс стално је варао своју публику. Њега, у ствари, уопште није занимало питање *ко је Кејн*, које су сви непрестано постављали. На њега Велс није ни желео ни могао да одговори. Ко је, заправо, овај модерни библијски *Каин* није га се ни тицало. Био је на трагу нечем сасвим другом:

путоказу до тог одговора, који је био једнако важан и који га је водио ка скривеном циљу – души Америке и души филма, који се у њој родио.

На том путу поставио је неколико замки. Као мајстор-ловац на људску сујету и знатижељу исплео је, у ствари, читав лавиринт, који је требало да води до одговора. Изоставио је из огромне слагалице неке делове који би могли указати на кључ. Поиграо се у још увек се игра са филмском интелигенцијом, која и данас одгонета тај Кејнов *Rosebud* и тражи решење постављене енигме, њених скривених значења. Веровали или не, овим се и данас занима модерна теорија филма уз универзалну помоћ психоанализе, Фројда и Лакана, где су опет адути повратак у детињство и побуни против оца, што је сам Велс подсмешљиво назвао „Фројдом за грош”. Не. У питању није био никакав циљ већ сам пут до њега, сам тај Велсов колоплет, у коме је Борхес открио тајну филма: филм је *лабиринт без средишта*.

Ова Борхесова легендарна *дефиниција уметности филма* је цела једна антропологија лутања, као стара минојска табла која је изгубила своју древну сврху – на крају нема никаквог Минотаура, уопште нема краја опсени и варки коју стварају живот и његов двојник – „филм човек из маште” (Едгар Морен).

Иначе, ове Велсове санке са кристалном загонетком моћи ће се ускоро видети у старом језгру Београда, у Узун Мирковој улици, у витрини Кинотеке где су доспеле чудним путем: сам Велс их је поклатио Влади Петрићу, а недавно преминули професор филма – београдском Музеју филмских драгоцености, да нас вечно подсећају на дубоке тајне детињства и уметности.

Божидар Зечевић

МИЋА ПОПОВИЋ

сликар

Сликаство није почело онда кад је човек насликао, већ кад је нацртао животињу – у мрачним пећинама наш далеки предак није исцртавао контуре бизона зато што је естетски уживао у лепоти његових форми или у ритмовима његових склупчаних облика, већ зато што је том линијом претварао хаос сопствене свести у организовани свет, одређивао свој однос према силама природе и решавао своју духовну и материјалну егзистенцију.

Лазар Трифуновић

Рођен у Лозници 1923; у Београду живи од 1927; за време рата био у логору Франкен код Жагубице и штрафлагеру у Борском руднику; 1945. на лични захтев упућен на фронт где је рањен; примљен у КПЈ па избачен; студирао на Академији ликовних уметности у класи Ивана Табаковића; прву самосталну изложбу имао у Београду 1950; први пут отишао у Париз 1950; редовни члан САНУ од 1985. Умро је 1996.

Цртање и шарање: Рођен сам и одрастао у грађанској породици, или малограђанској (без подсмеха и предзнака) у кући у којој су на зидовима биле покачене углавном фамилијарне фотографије.

Рано сам почео да се играм цртања, шарања и бојадисања па тако и сликања, као и сва друга деца. Али, ја ту игру никад нисам напустио. Сећате ли се филма „Грађанин Кејн”? Свако од нас чезне за неким изгубљеним парчетом детињства. Чезне и пати неутешно.

Ваљда никад нисам одрастао довољно, уозбиљио се довољно. Зато је граница између оног такозваног дечјег цртања и озбиљног сликања неухватљива. Због тога се, вероватно, и не сећам своје прве слике.

Као дете цртао сам све. Не само свет око себе, него и онај тајни „измишљени” свет у себи. Пошто нисам имао изграђене занатске и естетске критеријуме о тачности и прихватљивости облика, није ми сметало незнање. Била је довољна одлука, или инспирација, шта ја знам!? Касније, кад сам савесније и одговорније почео да упоређујем природни облик са оним нацртаним или насликаним и да слутим, па да дознајем недовољност своје вештине, радије сам сликао и цртао оно што сам колико-толико умео, него људску

фигуру која се понајтеже обликује убедљиво. И тако су прве моје слике уљаном бојом, настале кад ми је било дванаест година, биле пејзажи. Толико сам у детињству насликао пејзажа да су ми се они омилили за цео живот.

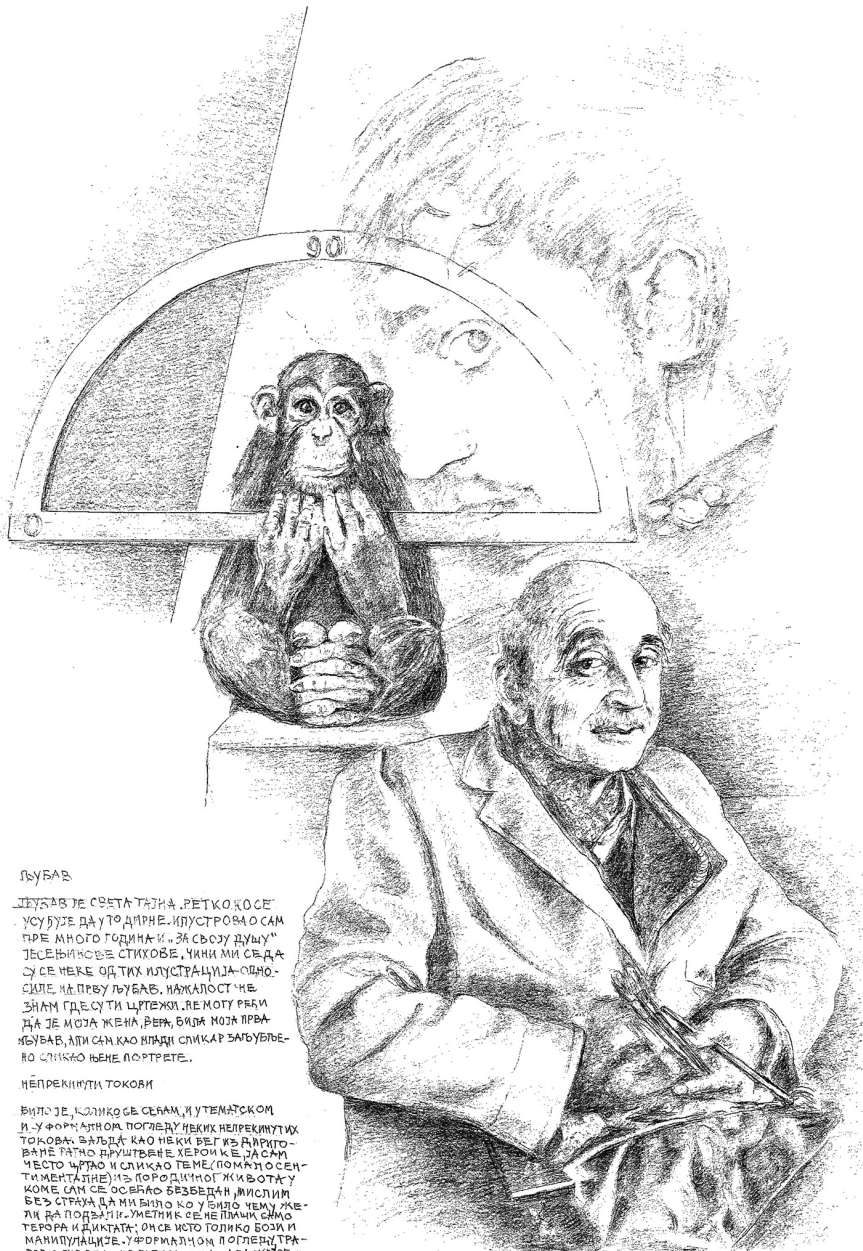
Изложба француских импресиониста: Још док сам био у нижој гимназији, у Београду је била приређена изложба француских импресиониста. Видео сам ту изложбу и наравно свим срцем прихватио такво сликарство. Импресионисти, осим тога што су били дивни сликари, били су, на неки начин, чедни и природни људи. Таман за дечју душу.

Деца – књига и игра: Деца се одраслима или диве или чуде. Ако се чуде одраслима, деца никако не могу да схвате зашто одрасли тако много времена и пажње поклањају неважним стварима као што је новац, на пример, зашто су нетрпељиви и љути, зашто вичу и опањкавају једни друге. Ја сам спадао у ту врсту деце и нисам се много променио. Другим речима, не престајем да се чудим. Мислим да је свет одраслих много неозбиљан свет.

Књига мога детињства била је Робинзон Крусо. Способност опстанка у самоћи. Моје дружење није било различито од дружења већине деце. Био сам прилично несретан и зато умерен у игри. У и несташлуцима сам био умерен. Умео сам да се играм сâм. То је била извесна предност.

Љубав: Љубав је света тајна. Ретко ко се усуђује да у то дирне. Илустровао сам пре много година и „за своју душу” Јесењинове стихове. Чини ми се да су се неке од тих илустрација односиле на прву љубав. Нажалост, не знам где су ти цртежи. Не могу рећи да је моја жена, Вера, била моја прва љубав, али сам као млади сликар заљубљено сликао њене портрете.

Непрекинути токови: Било је, колико се сећам, и у тематском и у формалном погледу неких непрекинутих токова. Ваљда као неки бег из дириговане ратно друштвене хероике, ја сам често цртао и сликао теме (помало сентименталне) из породичног живота у коме сам се осећао безбедан, мислим без страха да ми било ко у било чему жели да подвали. Уметник се не плаши само терора и диктатора; он се исто толико боји и манипулације. У формалном погледу, трагови оне велике детиње љубави за импресионисте нису се до 1950. изгубили. О тој мојој изложби се много писало и онда и касније, али суштинску везу са грађанским импресионизмом, мислим, нико није помињао.

ЉУБАВ

ЉУБАВ ЈЕ СВЕТА ТАЈНА. РЕТКО КО СЕ
УСУБУЈЕ ДА УТО ДИРНЕ. ИЛУСТРОВАО САМ
ПРЕ МНОГО ГОДИНА И „ЗА СВОЈУ ДУШУ“
ЈЕСЕЊИНСКЕ СТИХОВЕ, ЧИНИ МИ СЕ ДА
СУ СЕ НЕКЕ ОД ТИХ ИЛУСТРАЦИЈА ОДНО-
СИТЕ НА ПРВУ ЉУБАВ. НАЖАЛОСТ НЕ
ЗНАМ ГДЕ СУ ТИ ЦРТЕЖИ. РЕ МОГУ РЕКАМ
ДА ЈЕ МОЈА ЖЕНА, РЕКА, БИЛА МОЈА ПРВА
ЉУБАВ, АЛИ САМ КАО ИГРАЧ СЛИКАР ЗАБУЊЕ-
НО СЛИКАО ЊЕНЕ ПОРТРЕТЕ.

НЕПРЕКИНУТИ ТОКОВИ

БИЛО ЈЕ, КОЛИКО СЕ СЕЊАМ, И УТЕМАТСКОМ
И У ФОРМАЛНОМ ПОГЛЕДУ НЕКИХ НЕПРЕКИНУТИХ
ТОКОВА. ЗАЉУДА КАО НЕКИ БЕГ ИЗ ДАРИТО-
ВАНЕ ПАЧО ПУШТВАНЕ ХЕРОИМЕ. ЈАСНИ
ЧЕСТО ЦРТАО И СЛИКАО ТЕМЕ (ПОМНИ ОСЕН-
ТИМЕНТАЛНЕ) ИЗ ПОРОДИЧНОГ ЖИВОТА. У
КОМЕ САМ СЕ ОСЕЊАО БЕЗВЕДАН, ИЛИ СИМ
БЕЗ СТРАЈА ДА МИ БИЛО КО У БИЛО ЧЕМУ ЖЕ-
ЉИ ДА ПОДЪХНЕ. УМЕТНИК СЕ НЕ ПИЧИ САМО
ТЕРОРА И ДИКТАТА; ОН СЕ ИСТО ТОЛИКО БОЈИ И
МАНИПУЛАЦИЈЕ. У ФОРМАЛНОМ ПОГЛЕДУ ТРА-
ГОНИ ОНЕ БЛИКЕ ДЕТИЊЕ ЉУБАВИ ЗА ИМПРЕ-
СИОНИСТЕ ИСУ СЕ ДО 1950. ИЗГУБИЛИ.